

M en R 2024/115

Undercoveractie bij varkensslachterij; kosten rechtsbijstand bij beleidssepot toegewezen.

Rb. Gelderland 04-09-2024, ECLI:NL:RBGEL:2024:6124, m.nt. R. Croes

Instantie	Rechtbank Gelderland
Datum	4 september 2024
Magistraten	Hovens
Zaaknummer	84-102423-23
Noot	R. Croes
JCDI	JCDI:ADS981883:1
Vakgebied(en)	Milieurecht / Algemeen Milieurecht / Inrichtingen en activiteiten - vergunningen
Brondocumenten	ECLI:NL:RBGEL:2024:6124, Uitspraak, Rechtbank Gelderland, 04-09-2024
Wetingang	Art. 530 Sv

Essentie

Undercoveractie bij varkensslachterij; kosten rechtsbijstand bij beleidssepot toegewezen.

Samenvatting

De enige manier om aandacht te vragen voor deze structurele dierenmishandeling tegenwoordig is het maken van - soms schokkende - beeldopnames teneinde de verantwoordelijke autoriteiten zover te krijgen eindelijk in actie te komen. Dat kan vaak alleen via 'undercover-operaties' en in dat verband is het welhaast onontkoombaar zelf in zekere mate deel te nemen aan de bewuste handelingen. Verzoeker heeft dat gedaan, maar is er zelf ook van geschrokken achteraf. Bij vervolging is het bepaald niet denkbeeldig dat verzoeker met succes een beroep zou kunnen doen op de rechtvaardigingsgrond noodtoestand, die overmacht kan opleveren als verdachte bij een conflict van maatschappelijke plichten de gerechtvaardigde keuze maakt de wet te overtreden om een ander, zwaarwegend belang te dienen. In zekere heeft verzoeker het onderzoek gedaan dat de controlerende overheidsinstellingen voortdurend laten liggen (of niet aan toe komen door structurele onderbezetting).

Gelet op het vorenstaande acht de rechtbank die gronden voor toewijzing aanwezig voor het geheel van het verzochte bedrag.

Partij(en)

Beslissing van de enkelvoudige raadkamer op het verzoek op grond van artikel 530 van het Wetboek van Strafvordering (Sv) van:

[verzoeker], geboren op [geboortedatum] 1985 te [geboorteplaats], wonende op het adres [adres], [postcode] [woonplaats],

Adv.: mr. C.M. Kamminga, advocaat te Franeker,

hierna te noemen: verzoeker.

Uitspraak

Feiten

De officier van justitie heeft beslist verzoeker niet verder te vervolgen en heeft dat bij brief van 18 april 2024 aan verzoeker meegedeeld. Deze beslissing is onherroepelijk geworden.

Procedure

Het verzoekschrift is op 14 april 2024 ter griffie van deze rechtbank ontvangen.

Het openbaar ministerie heeft op voorhand zijn standpunt schriftelijk kenbaar gemaakt.

De rechtbank heeft op 21 augustus 2024 het verzoekschrift in openbare raadkamer behandeld.

De rechtbank heeft de gemachtigde advocaat van verzoeker en de officier van justitie op zitting gehoord. Verzoeker is, hoewel daartoe goed opgeroepen, niet in raadkamer verschenen.

Verzoek

Het verzoek strekt tot het toekennen van een vergoeding van in totaal € 2.181,48 wegens:

- de kosten van een raadsman in de strafzaak met het hiervoor genoemde parketnummer; door verzoeker is een factuur van mr. C.M. Kamminga overgelegd tot een bedrag van € 1.501,48; en
- de kosten van een raadsman voor het opstellen, indienen en in raadkamer toelichten van dit verzoek tot een bedrag van € 680,-.

Standpunt van het openbaar ministerie

De officier van justitie verzet zich tegen het toekennen van de gevraagde vergoeding, omdat niet verzoeker, maar de [stichting 1] (hierna: de stichting), de kosten heeft gedragen.

Als verzoeker wel de kosten heeft gedragen of zal dragen verzet de officier van justitie zich tegen toekening van de gevraagde vergoeding, omdat het niet billijk is verzoeker al een beleidssepot heeft gekregen. Subsidiair verzet de officier zich omdat de opgevoerde uren op de factuur met urenstaat onvoldoende zijn onderbouwd.

Beoordeling

De rechtbank is bevoegd en het verzoek is tijdig ingediend.

Verzoeker heeft, als medewerker van de [stichting 1]) undercover gewerkt bij een groot slachthuis om misstanden, bestaande uit ernstige en structurele dierenmishandeling aan de kaak te stellen. Verzoeker heeft daarvan opnames gemaakt en dat beeldmateriaal verstrekt aan de NVWA en het openbaar ministerie, waarna die nader bestuurs- en strafrechtelijk onderzoek hebben verricht. In dat onderzoek is verzoeker, eerst als getuige en later als verdachte, verhoord. De verzochte vergoeding van de kosten heeft betrekking op kosten van rechtsbijstand nadat verzoeker als verdachte is aangemerkt.

De stichting [stichting 1] heeft in eerste instantie de kosten van de rechtsbijstand gedragen. Ter zitting heeft de advocaat dit genuanceerd en gesteld dat de stichting die kosten heeft voorgeschoten en dat verzoeker die zal moeten terugbetalen. Verzoeker zal langs die weg dus wel de kosten van de rechtsbijstand dragen, waardoor het voorschieten geen grond is om het verzoekschrift af te wijzen. Zelfs als van voorschieten geen sprake zou zijn geweest en kosten definitief voor rekening van de werkgever komen, dan is het - al dan niet tijdelijk - dragen van de kosten door een ander dan verzoeker onvoldoende grond om het verzoek af te wijzen, zoals volgt uit het arrest van de Hoge Raad van 4 september 2018 (ECLI:NL:HR:2018:1428).

Aan de gewezen verdachte kan een vergoeding worden toegekend voor werkelijke schade als gevolg van tijdverzuim door de vervolging. Ook kan een vergoeding worden toegekend voor de kosten van een raadsman, behalve als de raadsman was toegevoegd. De toekenning van een schadevergoeding heeft steeds plaats, indien en voor zover daartoe, naar het oordeel van de rechter, alle omstandigheden in aanmerking genomen, gronden van billijkheid aanwezig zijn.

De zaak tegen verzoeker is geëindigd met het beleidssepot 'door feit of gevolgen getroffen'. Volgens het openbaar ministerie zou verzoeker bij vervolging zeker zijn veroordeeld, in aanmerking genomen dat ook hij zich heeft schuldig gemaakt aan de vormen van dierenmishandeling die hij nu juist wilde filmen en aan de kaak stellen. Het sepot is in die optiek al een voldoende vorm van billijkheid naar verzoeker.

De rechtbank denkt daar anders over.

De enige manier om aandacht te vragen voor deze structurele dierenmishandeling tegenwoordig is het maken van - soms schokkende - beeldopnames teneinde de verantwoordelijke autoriteiten zover te krijgen eindelijk in actie te komen. Dat kan vaak alleen via 'undercover-operaties' en in dat verband is het welhaast onontkoombaar zelf in zekere mate deel te nemen aan de bewuste handelingen. Verzoeker heeft dat gedaan, maar is er zelf ook van geschrokken achteraf. Bij vervolging is het bepaald niet denkbeeldig dat verzoeker met succes een beroep zou kunnen doen op de rechtvaardigingsgrond noodtoestand, die overmacht kan opleveren als verdachte bij een conflict van maatschappelijke plichten de gerechtvaardigde keuze maakt de wet te overtreden om een ander, zwaarwegend belang te dienen. In zekere heeft verzoeker het onderzoek gedaan dat de controlerende overheidsinstellingen voortdurend laten liggen (of niet aan toe komen door structurele onderbezetting).

Ter zitting heeft de advocaat de opdracht voor rechtsbijstand getoond aan de rechtbank. De rechtbank stelt vast dat een lager tarief dan gebruikelijk is gehandhaafd en dat, blijkens de factuur, urenstaat en de stukken, slechts voor een beperkt deel van de gemaakte kosten om vergoeding wordt verzocht.

Gelet op het vorenstaande acht de rechtbank die gronden voor toewijzing aanwezig voor het geheel van het verzochte bedrag.

De rechtbank zal het gebruikelijke bedrag van € 680,- toekennen voor de kosten van indiening en behandeling van dit verzoek.

Beslissing

De rechtbank kent aan verzoeker ten laste van de Staat een vergoeding toe van € 2.181,48,-

Noot

Auteur: R. Croes

Noot

Inleiding

Gisteravond kwamen er alweer afschuwelijke beelden van dierenmishandeling in het NOS Journaal: varkens werden opgedreven met stroomstootwapens en gilden het uit van de pijn. Minister Wiersma van Landbouw, Visserij, Voedselzekerheid en Natuur wilde hier eerst met de branche over in gesprek, maar onder druk van de (soms zichtbaar emotionele) Tweede Kamercommissie zwichtte ze en beloofde ze alsnog om een wetsvoorstel in te dienen om dergelijke stroomstootwapens te gaan verbieden.

Structurele dierenmishandeling in de veehouderij zoals met die stroomstootwapens komt steeds meer aan het licht, mede dankzij beeldopnames zoals in de onderhavige zaak. In deze zaak heeft een medewerker van een (waarschijnlijk diervriendelijke) Stichting undercover bij een grote varkensslachterij gewerkt en gedurende zijn werkzaamheden heimelijk beeldopnames gemaakt van misstanden. Het beeldmateriaal is vervolgens verstrekt aan de NVWA en het Openbaar Ministerie, waarna bestuursrechtelijk en strafrechtelijk bij het slachthuis is ingegrepen. De undercover medewerker werd in het strafrechtelijke onderzoek tegen het slachthuis eerst als getuige, maar later zelf ook als verdachte gehoord. Vanaf het moment dat hij als verdachte werd aangemerkt voorzag hij zich van rechtsbijstand en maakte daarvoor kosten (zo'n ruim € 2.000, wat, qua hoogte, niet als onredelijk klinkt). Het Openbaar Ministerie seponde uiteindelijk de zaak tegen de medewerker. Dat gebeurde in de vorm van een zogenoemd beleidssepot, code 52: "door feit of gevolgen getroffen" (zie OM-Aanwijzing sepot en gebruik sepotgronden, 2022A004).

Het sepot nader belicht

Dit vraagt om een zijstapje met nadere uitleg over wat een sepot(code) nou precies is en wat de gevolgen daarvan kunnen zijn.

Zodra iemand als verdachte wordt aangemerkt is er in feite een strafrechtelijk onderzoek tegen hem of haar gaande. Soms worden verdachten alleen bij de politie als zodanig aangemerkt en wordt de zaak al door de politie zelf geseponde voordat de zaak is ingeschreven bij het Openbaar Ministerie (en een parketnummer heeft toegewezen gekregen). Deze sepots worden ook wel politie-sepots genoemd: de zaak blijft dan steken op het niveau van de politie. Een politiesepot is wel zichtbaar in de politiestructuren en -gegevens, maar wordt *niet* opgenomen in het zogenaamde Justitieel Documentatieregister (JuDoc) van de betreffende persoon. Dat gebeurt pas wanneer de zaak aan het Openbaar Ministerie wordt doorgestuurd en bij het parket met een parketnummer wordt ingeschreven. Als zo'n ingeschreven zaak uiteindelijk toch niet voor de strafrechter wordt gebracht, noch door een buitengerechtelijke afdoening wordt afgedaan, dient het Openbaar Ministerie de zaak te seponeren. Het Openbaar Ministerie is dan gebonden aan de reeds genoemde OM-Aanwijzing sepot en gebruik sepotgronden.

De OM-Aanwijzing onderscheidt twee soorten sepots: een technisch sepot en een beleidssepot. Kort samengevat betekent een technisch sepot dat de zaak niet vervolgd kan worden of niet haalbaar is, terwijl vervolging bij een beleidssepot technisch gezien wel haalbaar is, maar "*op gronden van algemeen belang ontleend onwenselijk is*". Aan een sepot dient door het Openbaar Ministerie een specifieke sepotgrond/sepotcode te worden gekoppeld. In de bijlage bij de genoemde OM-Aanwijzing worden deze gronden/codes benoemd en toegelicht. Bij het doornemen van deze bijlage, valt op dat er een enorme keuze is: 8 technische sepots en ruim 40 verschillende beleidssepots. U kunt zich wellicht voorstellen dat op één zaak of op één verdachte meerdere gronden/codes kunnen worden toegepast. Zo is in de onderhavige zaak sepotcode 52 gebruikt, maar zou het wellicht net zo goed code 40 (gering feit), code 41 (gering aandeel in het

feit), code 42 (geringe strafwaardigheid van het feit), code 58 (corporatie wordt vervolgd) kunnen zijn gebruikt.

U kunt zich (dan ook) voorstellen dat de keuze voor een bepaalde sepotcode soms best arbitrair kan zijn. Terwijl het soort sepot dan wel de toegepaste sepotcode wel belangrijke gevolgen voor de gewezen verdachte kan hebben.

In de eerste plaats voor de aantekening in zijn/haar JuDoc: alleen het technisch sepot code 01 (ten onrechte als verdachte aangemerkt) wordt niet in het JuDoc opgenomen. De overige sepotcodes zijn allen zichtbaar in het JuDoc van de gewezen verdachte. Als het misdrijven betreft waarop voorlopige hechtenis van toepassing is, blijft dit maar liefst 30 jaar zichtbaar (art. 4 lid 1 onder a Wjsg), bij overige misdrijven 20 jaar (art. 4 lid 1 onder b Wjsg) en bij overtredingen wordt de aantekening van het sepot pas na 5 jaar uit het JuDoc verwijderd (art. 6 Wjsg). Dit kan - al dan niet in combinatie met andere aantekeningen - gevolgen hebben bij het al dan niet verkrijgen van verklaringen omtrent gedrag, vergunningen en bijvoorbeeld Bibob-onderzoeken.

In de tweede plaats - en daar gaat de onderliggende zaak over - kan de toegepaste sepotcode gevolgen hebben voor een ingediend verzoekschrift om de kosten van rechtsbijstand terug te vragen (een verzoekschrift ex art. 530 Sv).

Voordat ik nader in zal gaan op de onderhavige zaak en het ingediende verzoek ex art. 530 Sv, merk ik in dit verband nog op dat een gewezen verdachte een klacht kan indienen tegen (de codering van) het sepot. De klacht wordt behandeld volgens de algemene klachtenregeling van hoofdstuk 9.1 van de Algemene wet bestuursrecht (Awb).

Terug naar de zaak: billijkheidstoets art. 530 Sv

De medewerker in de onderhavige zaak had aldus kosten voor rechtsbijstand gemaakt. Deze kosten werden gedragen door de Stichting waarvoor hij werkte, maar dat is - gelukkig - sinds het arrest ECLI:NL:HR:2018:1428 geen belemmering (meer) voor toewijzing van het verzoek ex art. 530 Sv. Een werkgever mag de kosten van haar werknemer dragen en de werknemer mag op zijn of haar beurt de kosten dan alsnog gewoon terugvragen in een art. 530 Sv-verzoekschrift.

Op grond van art. 530 lid 4 jo. art. 534 lid 1 Sv zullen de gevraagde kosten van rechtsbijstand alleen worden toegekend "*indien en voor zover daartoe, naar het oordeel van de rechter, alle omstandigheden in aanmerking genomen, gronden van billijkheid aanwezig zijn*". Dat betekent dus veel beslissingsruimte voor de betreffende (raadkamer)rechter, waarbij de daadwerkelijke inhoud en impact van de zaak, de persoon van de verdachte én de gebruikte sepotcode hele belangrijke ingrediënten zijn om tot een billijke beslissing te komen. Ook kan in de raadkamerprocedure ex art. 530 Sv worden gekeken welke inhoudelijke beoordeling een strafrechter *zou hebben gemaakt*, ware de zaak toch voor de strafrechter gebracht en dus niet geseponneerd. Precies deze ingrediënten zie je in de onderhavige beslissing terug.

Het Openbaar Ministerie verzoekt in de onderhavige zaak om de gevraagde vergoeding van de gewezen verdachte af te wijzen, en verwijst naar het sepot en de gebruikte sepotcode en voegt daaraan toe dat "*verzoeker bij vervolging zeker [zou] zijn veroordeeld, in aanmerking genomen dat ook hij zich schuldig heeft gemaakt aan de vormen van dierenmishandeling die hij nu juist wilde filmen en aan de kaak stellen*". Het sepot is volgens het Openbaar Ministerie "*in die optiek al een voldoende vorm van billijkheid naar verzoeker*". De raadkamerrechter is het daar nadrukkelijk niet mee eens en overweegt dat het maken van soms schokkende beeldopnames tegenwoordig "*de enige manier is om aandacht te vragen voor deze structurele dierenmishandeling*". En dat dit vaak alleen kan via undercoveroperaties en dat het in dat verband "*welhaast onontkoombaar [is] zelf in zekere mate deel te nemen aan de bewuste handelingen*". Ook de raadkamerrechter kruipt vervolgens in de hypothetische rol van de strafrechter die zich over deze zaak zou hebben gebogen, indien er geen sepot zou hebben plaatsgevonden. Volgens de raadkamerrechter is het - anders dan het Openbaar Ministerie had betoogd - "*bepaald niet denkbeeldig*" dat de medewerker bij een strafzaak zich succesvol had kunnen beroepen op de rechtvaardigingsgrond noodtoestand, in de zin van overmacht door een conflict van maatschappelijke plichten, waarbij een keuze werd gemaakt tot het overtreden van de wet ten behoeve van het dienen van een ander, zwaarwegend belang. Dat de

raadkamerrechter hier heel scherp over denkt, blijkt wel uit de overduidelijke sneer waarmee de overweging wordt afgesloten:

“In zekere zin heeft verzoeker het onderzoek gedaan dat de controlerende overheidsinstellingen voortdurend laten liggen (of niet aan toe komen door structurele onderbezetting).”

De gehele gevraagde vergoeding wordt door de rechter toegewezen.

Conclusie

Deze zaak illustreert dat het soort sepot alsmede de toegepaste sepotcode van belangrijke invloed kan zijn op de billijkheidsbeoordeling van de raadkamerrechter. In dit specifieke geval zou je (achteraf) kunnen stellen dat de gewezen verdachte waarschijnlijk beter af was geweest met een OVAR door de strafrechter, dan met het toegepaste beleidssepot met de gebruikte code. Het sepot liet immers nog ruimte voor het Openbaar Ministerie om met de beschuldigende vinger naar de gewezen verdachte te blijven wijzen. Gelukkig voor de gewezen verdachte trof hij een daadkrachtige raadkamerrechter, en kwam het voor hem toch nog goed, althans voor wat betreft zijn teruggaveverzoek ex art. 530 Sv. Je kunt je bij deze stand van zaken wel afvragen of de sepotcode in zijn JuDoc gelet op deze uitspraak nog wel passend is. Een OVAR door de strafrechter impliceert namelijk toch echt een technisch sepot met sepotcode 06: dader niet strafbaar (onder andere vanwege beroep op een rechtvaardigingsgrond). Een technisch sepot staat toch gunstiger op je JuDoc dan een beleidssepot. Wellicht is het voor de gewezen verdachte mogelijk om, met verwijzing naar deze uitspraak en in het licht van zijn JuDoc en alle gevolgen van dien, ook te proberen om in een klachtprocedure het sepot en de sepotcode aangepast te krijgen.

Renate Croes